Yıkmış, A., Özak, H., Acar, Ç., Karabulut, A. (2014). Öğretmen adaylarının zihin engelliler sınıf öğretmenleri ve uygulama sınıflarına ilişkin görüşleri *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(Özel Sayı)*, 297-306.
Geliş Tarihi: 23.01.2014 Kabul Tarihi: 12.12.2014

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ZİHİN ENGELLİLER SINIF ÖĞRETMENLERİ VE UYGULAMA SINIFLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ*

Ahmet YIKMIŞ**
Hakan ÖZAK***
Çimen ACAR****
Alpaslan KARABULUT*****

ÖZ

Bu çalışmada zihin engelliler öğretmen adaylarının görüşlerine göre uygulama sınıf öğretmenleri ve sınıf ortamları hakkındaki görüşler incelenmiştir. Bu amaçla Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engellilerin Öğretmenliği Programında öğrenim gören öğrenciler ile görüşülmüştür. Araştırmaya 24 gönüllü öğretmen adayı katılmıştır. Görüşmeler 25-75 dk. arası sürmüştür. Araştırma bulguları, öğretmen adaylarının görüşlerine göre uygulama öğretmenleri hakkındaki görüşler ve sınıf ortamı hakkındaki görüşler olarak iki başlık altında toplanmıştır. Öğretmen adaylarının görüşlerine göre uygulama sınıf öğretmenlerinin; uygulama sürecinde rehberlik etme, dönüt verme, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama, davranış değiştirme ve pekiştirme durumlarında öğretmen adaylarına katkılarının yeterli olmadığı, sınıf ortamına ilişkin bulgularda da sınıf ortamlarının fiziksel koşullar bakımından uygun olmadığı görüşlerinin fazla olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmenlik uygulaması, sınıf öğretmenleri, öğretmen adayları, özel eğitim

THE OPINIONS OF TEACHER CANDIDATES ABOUT THE CLASSROOM TEACHERS OF THE MENTALLY DISABLED STUDENTS AND APPLICATION CLASSROOMS

ABSTRACT

In this study, the pre-service teachers of the Department of Special Education Teacher Training in Mental Retardation of Abant İzzet Baysal University were interviewed in order to examine their opinions about the practicum schools and practicum teachers (mentors). The interviews were realized in a semi-structured interview form and the data were analyzed descriptively. 24 volunteer participants were participated in the study and the interviews lasted 25-75 minutes. The results of the study revealed in two major topics: The opinions of student teachers on(a) practicum teachers, and (b) practicum schools. According to the opinions of the teacher candidates it is revealed that practice classroom teachers' guidance during the implementation process, giving feedback, individualized education program, behavior modification and reinforcement and help for teacher candidates is not sufficient. In terms of the findings related to the classroom environment it is revealed that the classroom environment is not appropriate with regard to the physical conditions.

Keywords: Teaching practicum, classroom teachers, teacher candidates, special education

---

* Bu araştırma 23. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd. Doç.Dr. AİBÜ, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, ayikmis@hotmail.com
*** Arş. Gör. AİBÜ, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, h_ozak14@hotmail.com
**** Öğr. Gör. Anadolu Üniversitesi Engelliler Araştırma Enstitüsü, ciacar@anadolu.edu.tr
***** Arş. Gör. AİBÜ, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, karabulut_a@ibu.edu.tr

1. GİRİŞ

Zihinsel yetersizliği bulunan çocukların eğitimlerinde amaç; onların herhangi bir desteğe gereksinimi olmaksızın bağımsız olarak yaşamlarını sürdürebilmeleridir. Bu anlamda, motor beceriler, öz-bakım, günlük yaşam, dil ve iletişim becerileri ve bilişsel beceriler gibi beceri alanlarında yeterliklerinin en üst düzeye çıkarılabilmesi için zihinsel yetersizliği olan çocukların düzeylerine uygun bir eğitim sürecinden geçmeleri oldukça önemlidir.

Zihinsel yetersizliği bulunan çocuklara gerekli olan eğitimin kazandırılmasında hiç kuşkusuz ki onlara eğitim verecek olan öğretmenler önemli bir yere sahiptir. Ülkemizde zihinsel yetersizliği olan çocuklara yönelik üniversitelerin eğitim fakültelerinin özel eğitim bölümlerinde öğretmen yetiştirilmektedir. Bu bölümlerde zihinsel yetersizlik gösteren çocukların eğitilmelerine yönelik olarak öğretmen adayları; derslerde kuramsal bilgi ve becerileri edinmekte, aynı zamanda edindiği bu bilgileri uygulama bilgi ve becerisini de kazanma fırsatı bulmaktadırlar. Öğretmenlik uygulaması olarak adlandırılan bu evrede, bir yandan öğretmen adayları zihinsel yetersizliğe sahip çocuklar ve eğitimlerine ilişkin olarak yetiştirilirlerken; aynı zamanda zihinsel yetersizliği olan çocuklarda var olan beceri ve davranışların arttırılması, çocuklara yeni davranış ve beceriler kazandırılması ve sosyal olarak gelişimlerinin sağlanmasına da çalışılmaktadır. Ancak bu evrede öğretmen adaylarının yetiştirilmesini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Conderman, Morin ve Stephens (2005)'e göre bu etmenler; (a) öğretmen yetiştirme programının kavramsal içeriği, (b) öğretmen adayının işbirliği içinde olduğu öğretmenin öğretmenlik deneyimi (sınıf öğretmeni öğretmen adayı için önemli bir rol model ve rehberdir), (c) öğretmen adayının uygulama yaptığı sınıfın fiziksel durumu, öğrencilerin özellikleri, sınıf öğretmenin eğitim felsefesi, sınıf öğretmeninin kişilik özellikleri, (d) sınıf öğretmeninin öğretmenlik deneyimi, (d) öğretmen adayının sahip olduğu yeterlikler ve deneyimlerdir.

Yukarıda sıralanan bu etmenlerden özellikle sınıf öğretmenleri öğretmen adaylarının yetiştirilme sürecinde önemli bir yere sahiptir. Sınıf öğretmenleri öğretmen adayları için herşeyden önce öğretmenlik mesleğine adım atmalarında bir rol-modeldir, öğrencilikten öğretmenliğe geçiş deneyimi kazanmalarında bir rehberdir (Conderman, Morin ve Stephens, 2005). Sınıf öğretmenleri öğretmen adaylarına; (a) sınıfın öğretim planlarının nasıl olduğu, (b) fiziksel koşullarının nasıl olduğu ve nasıl geliştirilebileceği, (c) çocuklar için gerekli araçların (dergi, kitap vb.) neler olduğu ya da nasıl kullanılabileceği, (d) çocukların varsa sınıf içi ve dışı problemlerinin neler olduğu ve bunlarla ilgili neler yapılabileceği, (e) çocukların kendileri ve eğitimleri için gereksinimlerinin neler olduğu gibi konularda yol gösterici olmaları gerekmektedir. Aynı zamanda da öğretmen adaylarının bire-bir çocuklarla uygulama fırsatı yaratarak uygulama deneyimlerini en üst düzeyde olumlu geçirmelerine katkıda bulunmaktadırlar.

Alanyazın incelendiğinde öğretmen adaylarıyla ilgili yapılmış araştırmalara rastlanmaktadır. Batu, Özen ve Ergenekon (2008) araştırmalarında, zihin engelliler öğretmenliği son sınıfta okuyan öğretmen adaylarının yaptıkları öğretmenlik uygulamasına ilişkin görüş ve önerilerini değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmada yirmi altı öğretmen adayı ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, öğretmen adayları teorik olarak gördükleri kavram öğretimi dersini en kolay uygulamaya geçirdiklerini, davranış değiştirme dersini ise, en zor uygulamaya geçirdiklerini ifade etmiştir. Aynı

zamanda yaptıkları uygulamanın olumlu geçtiğini, farklı özür ve yaş gruplarıyla çalışma olanağı sağladığı için iki farklı kurumda uygulama yapmanın avantajlı olduğunu belirtmişlerdir.

Pavri (2009) araştırmada genel eğitim ve özel eğitim öğretmenlerinin öğretmen olmadan önce ve öğretmenliğe başladıktan sonra aldığı hizmet içi eğitimler sonrasında, yetersizliği olan ve olmayan çocukların sosyalleşmesini sağlamak için yaptıkları hazırlıkların neler olduğunu incelenmiştir. Araştırmaya katılan özel eğitim öğretmenleri öğrenimleri sırasında sosyal beceri öğretimine ilişkin yeterli öğrenimi görmediklerini, davranış değiştirme, sosyal beceri öğretimi gibi konularda ek öğretim gereksinimlerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Alanyazın incelendiğinde, özel eğitim lisans programlarının, öğretmenlik uygulamasının irdelendiği araştırmalara (Örn; Çolak, Acar, Kurt, ve Acar, 2002; Dedeoğlu, Durali ve Tanrıverdi Kış, 2004; Özen, Ergenekon ve Batu, 2008) ve zihinsel yetersizliği olan çocuklarla çalışan öğretmenlerin stres düzeyi, iş doyumu ve tükenmişlik düzeyleriyle ilgili araştırmalara (Örn; Ceyhun ve Çiftçi-Tekinarslan, 2010), zihin engelliler öğretmeni yetiştirilmesi ile ilgili araştırmalara (Örn; Özyürek ve Dayı, 2010) rastlanmaktadır. Buna karşın, zihinsel yetersizliği olan çocuklarla çalışan ve sınıfında uygulama yapılan öğretmenlerin öğretmenlik uygulamasındaki yeterliğini sorgulayan araştırmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle bu araştırmada, öğretmen adaylarının sınıflarında uygulama yaptıkları sınıf öğretmeninin öğretmenlik uygulamasındaki yeterlikleri belirlenmeye çalışılmıştır.

1.1. Araştırma Amacı

Bu araştırmanın amacı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı dördüncü sınıf öğrencilerinin, son sınıfta yaptıkları öğretmenlik uygulamasında, uygulama sınıf öğretmenleri ve uygulama sınıflarına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır. Öğretmen adaylarının:

a) Uygulama sınıf öğretmenleriyle ilgili görüşleri nelerdir?

b) Uygulama sınıf öğretmeninin uygulama yapacak olan öğretmen adayına sınıfı derse hazırlamasındaki katkıları ile ilgili olarak görüşleri nelerdir?

c) Uygulama yaptıkları sınıf ile ilgili görüşleri nelerdir?

d) Uygulama yaptıkları sınıf ile ilgili önerileri nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırma nitel olarak desenlenmiş bir çalışmadır. Araştırma verilerinin toplanması yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşmeler farklı bireylerden benzer konularda daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgilere ulaşmayı sağlar. Yarı-yapılandırılmış görüşmelerde, araştırmacı tarafından hazırlanan sorular görüşülen kişilere bire-bir görüşme yapılarak yöneltilir. Görüşülen kişilerin gereksinimleri doğrultusunda sorulan sorulara ilişkin görüşülen kişiye hiçbir yönlendirme yapılmaksızın ek açıklamalarda bulunulabilir.

2.1. Araştırmanın Katılımcıları

Araştırma, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Ana Bilim Dalı'nda öğrenimini sürdürmüş olan 24 dördüncü sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaşları 18-25 yaş arasında olup 12'si kadın, 12'si erkektir. Araştırmanın katılımcıları öğretmenlik uygulaması dersi için Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okullarına gitmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerle bir ön görüşme gerçekleştirilerek araştırmanın amacı ve araştırma hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Ayrıca görüşmelerin ses kayıt cihazına kaydedileceği, kayıtların araştırmacı dışında, sadece bir uzman tarafından dinleneceğini açıklanmıştır. Araştırmada yer alan katılımcılar gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmaya katılmışlardır.

2.2. Verilerin Toplanması

Veriler 20.05.2013-25.06.2013 tarihleri arasında toplanmıştır. Görüşmeler hem araştırmacının, hem de öğrencilerin uygun olduğu zamanlarda gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla öncelikle görüşmecilerden uygun oldukları zamanlarda randevular alınmıştır. Randevu saatinde görüşmeler gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı öncelikle araştırmanın amacını açıklamış, katılımcılarla görüşmelerin ses kayıt cihazına kaydedileceği ve kayıtların araştırmacılar dışında hiç kimse tarafından dinlenmeyeceğini açıklamıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılarla sözleşme imzalanmıştır. Görüşmeler Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü'nün seminer salonunda bire bir olarak gerçekleştirilmiştir.

2.3. Görüşmelerin Gerçekleştirilmesi

Öncelikle görüşme soruları araştırmacılar tarafından hazırlandıktan sonra veri toplama aracının geçerliğini sağlamak amacıyla alanında uzman iki uzmanın görüşleri alınmış ve sorulara son şekli verilmiştir. Görüşme sorularını sınamak amacıyla iki pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşmeler araştırmaya dahil edilmemiştir. Görüşme soruları belirlendikten sonra tüm katılımcılara aynı sırayla sorular yöneltilmiş, gerek duyulduğunda yönlendirici olmamaya önem göstererek katılımcının soruyu anlaması ve cevaplamasını kolaylaştırmak için açıklama yapılmıştır. Araştırmada öğrencilere 10 soru yöneltilmiştir. Araştırmada yer alan görüşme sorularından bazıları şu şekilde sıralanabilir:

1. Uygulama yaptığınız sınıfın özellikleri hakkında neler düşünüyorsunuz?
    a) Sınıfın fiziki şartları ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
    b) Sınıfın araç-gereç donanımı ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
2. Uygulama yaptığınız sınıfın sınıf öğretmeni ile ilgili genel olarak neler düşünüyorsunuz?
3. Öğretmeninizin sizin sınıfı derse hazırlamanız ile ilgili olarak sağladığı desteklerle ilgili düşünceleriniz nelerdir?
    a) Öğretmeninizin sınıf ortamına yönelik yaptığınız düzenlemelerle ilgili size ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?
    b) Öğretmeninizin sizin derse ilişkin araç-gereç hazırlamanız ve kullanmanız ile ilgili ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?
4. Öğretmeninizin sizin ders işlerken kullandığınız yöntemler ve bu yöntemlerin uygunluğu ile ilgili size ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?
5. Öğretmeninizin sınıf yönetimi ile ilgili olarak size ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?

2.4. Verilerin Dökümü ve Analizi

Veriler niteliksel analiz tekniklerinden tümevarım yoluyla analiz edilmiştir. Tümevarım analizi, ham verilerden geliştirilen özet temalar ya da kategoriler aracılığıyla karmaşık verilerin anlaşılmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilmektedir (Creswell, 2005). Verilerin analizi aşağıdaki sıra izlenerek gerçekleştirilmiştir:

a) Ses kayıt cihazı ile kaydedilen görüşmelerin yazılı dökümünün yapılması,
b) Yazıya dökülen verilerin görüşme formuna görüşmeci-görüşülen sırasıyla aktarılması,
c) Yazıya dökülen verilerin doğruluğunun kontrol edilerek ilişkili her bir bölümün konularına göre ayrılması,
d) İlişkili olan konulara ayrılan paragrafların kontrolünün yapılması,
e) Katılımcıların her soruya verdiği yanıtların tek tek dosyalanarak bir araya getirilmesi,
f) Araştırmacıların birbirlerinden bağımsız olarak verileri kodlaması,
g) Araştırmacıların birlikte çalışarak kodlanan tüm veriler üzerinde görüş birliği sağlamaları,
h) Araştırmacıların birbirlerinden bağımsız olarak tema ve alt temaları oluşturmaları,
i) Araştırmacıların tekrar birlikte çalışarak oluşturdukları tema ve alt-temalar üzerinde görüş birliği sağlamaları,
j) Üzerinde görüş birliği sağlanan verilerin düzenlenerek, tema ve alt-temaların yazılması.

3. BULGULAR

Bu bölümde öğretmen adaylarının görüşlerine göre elde edilen ve araştırmanın bulgularını oluşturan tema ve alt temalar yer almaktadır.

Görüşmelerde öğretmen adaylarının verdikleri yanıtlar sınıf öğretmenlerine ilişkin görüşler ve sınıf ortamına ilişkin görüşler olmak üzere iki tema altında toplanmaktadır. Tablolarda katılımcıların vermiş oldukları yanıtlardan yüksek frekansa sahip olan bulgular verilerek özetlenmiştir.

3.1. Öğretmen Adaylarının Uygulama Sınıfı ile İlgili Görüşleri

3.1.1. Uygulama sınıfının fiziki özellikleri hakkında neler düşünüyorsunuz?

Tablo 1 *Sınıfın Fiziki Özellikleri*

	f
Fiziki olarak uygun	6
Fiziki olarak uygun değil	18

"Uygulama sınıfının fiziki özellikleri hakkında neler düşünüyorsunuz?" sorusuna ilişkin bulgulara bakıldığında "Sınıf ortamı fiziki olarak uygun bir ortam değil" kategorisinin frekansının yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin; Salih, sınıf ortamının uygun olmadığını "Sınıf fiziki açıdan öğrenciler için hani hareket alanı dardı. Iıı..resim gibi derslerde, uygulamalı derslerde öğrenciler rahat hareket edemiyordu. Ayrıyetten de sınıfta daha önce orası işlik olarak kullanılmış. Banyosu vardı. Banyodan kötü koku geldiği için öğrenciler baya rahatsız oluyorlardı. Hani özellikle öğretmen artık onları sürekli, yarım saatte bir dışarı çıkarmaya başlamıştı." sözleriyle ifade etmiştir. Hasan ise

sınıf ortamının uygunluğu hakkında "Sınıfın fiziki ortamından bahsedecek olursam genel olarak işte ışıklandırması olsun havalandırması olsun onlarda bir sıkıntı yoktu açıkçası." şeklinde görüş belirtmiştir.

3.1.2. Sınıfın araç-gereç ve materyal donanımı hakkında neler düşünüyorsunuz?

Tablo 2

Araç-Gereç ve Materyal Donanımı	**f**
Sınıftaki materyaller ve araç gereç donanımı yeterli	4
Sınıftaki materyaller ve araç gereç donanımı yetersiz	20

"Sınıfın araç-gereç ve materyal donanımı hakkında neler düşünüyorsunuz?" sorusuna ilişkin bulgularda "Sınıftaki materyaller ve araç gereç donanımı yetersiz." kategorisinin frekansının yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin; Mete; Araç gereç donanımı hiçbir materyal namına hiçbir şey yoktu…. Öğretmen yapımı hiçbir araç yoktu… Bir de yap-bozlar vardı. Kullanılan başka hiçbir araç yoktu." şeklinde ifade ederken; Şule ise "Öğretmenin yaptığı araç gereçler ıı, kitaplar vardı. Özel eğitim kitapları vardı onlardan yararlanıyorduk." şeklinde materyal ve araç durumunu ifade etmiştir.

3.2. Öğretmen Adaylarının Uygulama Sınıf Öğretmeniyle İlgili Görüşleri

3.2.1. Uygulama sınıf öğretmeninin size BEP hazırlama sürecinde ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?

Tablo 3

Bep Hazırlama Süreci	**f**
BEP hazırlama sürecinde hiçbir katkısı olmadı	11
BEP için sadece öğrenci hakkında bilgi verdi	6
BEP hazırlamada bize yardımcı oldu	4
BEP'de yer alan amaçların seçiminde yardımcı oldu	3

"Uygulama sınıf öğretmeninin size BEP hazırlama sürecinde ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna ilişkin bulgularda "BEP hazırlama sürecinde sınıf öğretmeninin hiçbir katkısı olmadı" kategorisi en yüksek frekansa sahiptir. Örneğin; Görkem, bep hazırlama sürecinde öğretmen katkısını "Bireysel olarak bize öğretmenimizin hiçbir katkı sağlamadığını düşünüyorum. Aksine kendisi hani kaba değerlendirmeyi bile kendisi almamıştı öğretmen. Başka sınıfın öğretmeninden almıştı." şeklinde ifade ederken, Nuri "Bep'i kendi başıma yaptım. Sadece birkaç amaçta fikir alışverişi yaptık. Onun dışında BEP'in diğer basamaklarını kendim oluşturdum….. Yani BEP' ten pek bir haberi yoktu. Daha yeni geçtiği için bölüme BEP'le ilgili pek bir bilgileri yoktu. Sadece amaçlar hakkında bir şeyler söyleyebiliyordu." ifadesiyle belirtmiştir.

3.2.2. Uygulama sınıf öğretmeninin öğretim sunumlarınıza ilişkin ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?

Tablo 4

Öğretime Hazırlık Sürecinde Sınıf Öğretmeninin Katkısı	*f*
Hiçbir katkısı olmadı	14
Ders sunumuna hazırlık sürecinde rehberlik etti	10
Sınıf yönetimine ilişkin bilgiler verdi	4

"Uygulama Sınıf Öğretmeninin Öğretim Sunumlarınıza ilişkin ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna ilişkin "Hiçbir katkısı olmadı." kategorisi en yüksek frekansa sahiptir. Örneğin; Salih, bu kategoriye ilişkin olarak, "Derse hazırlama konusunda bize hiçbir katkısı olmadı. Gittiğimde müfettiş gelecekti. Belgelerin bir kısmı eksikmiş. Müdür pek beğenmemiş. Nasıl düzeltebiliriz diye performanslarını, hani bana sormuştu. Nasıl yazacağız falan diye. Hani orada ölçülebilen, gözlenebilen davranışların nasıl yazılması gerektiğini ben söylemiştim hocama." şeklinde ifade ederken Emel ise; "Çocukların seviyeleriyle ilgili bize bilgiler verdi. Bazı konular zor konulardı. Örneğin Türkçe'den bazı konuları ben zor seçmiştim. Öğretmenimiz hani bu konuların öğretimi hakkında bize bilgi verdi. Biraz zor olabileceğini söyledi. Daha basit konular seçerseniz sizin için daha iyi olur diye bu şekilde bilgiler verdi bize." öğretmenlerin katkısını ifade etmiştir.

3.2.3. Uygulama sınıf öğretmeninin sizin davranış değiştirme programı hazırlama sürecine ilişkin ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?

Tablo 5

Davranış Değiştirme Programına Öğretmenin Katkısı	**f**
Hiçbir katkısı olmadı	22
Davranış değiştirme planı hazırlama sürecine yardımcı oldu.	2

"Uygulama sınıf öğretmeninin sizin davranış değiştirme programı hazırlama sürecine ilişkin ne gibi katkıları olduğunu düşünüyorsunuz?" sorusuna ilişkin "Hiçbir katkısı olmadı." Kategorisi yüksek frekansa sahiptir. Örneğin; Nihat, "Yani örneğin öğrenci problemli davranış çıkarttığında işte üstüne gitmeyin diyordu ya da dışarıya çıkartıyordu. Hava aldırıyordu, dolaştırıyordu, geri getiriyordu. Hani bizden de öyle yapmamızı bekliyordu." şeklinde ifade ederken Bülent ise "Mesela saldırganlık davranışı gösteren öğrenciye üzülürüm bak böyle yapma gibisinden dediği için ya da görmezden gelme davranışı gösterdiği için sönme davranışını oluşturmaya çalıştı…" şeklinde ifade etmiştir.

4. TARTIŞMA

Bu araştırmada Abant İzzet Baysal Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Öğretmenliği dördüncü sınıf öğrencilerinin öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında uygulama sınıflarının ortamı ve uygulama sınıf öğretmenleri hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, 24 öğretmen adayı ile yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler alanyazın ile karşılaştırılarak aşağıda sunulmuştur.

4.1. Öğretmen Adaylarının Uygulama Sınıfı Ortamlarına İlişkin Görüşleri

Öğretmen adaylarının uygulama sınıf ortamına ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde olumsuz görüşlerin olumlu görüşlerden daha fazla olduğu görülmektedir. Olumsuz görüş bildiren öğretmen adayları sınıfların yeterli büyüklükte olmaması, sınıfların okullardaki kullanılmayan alanlardan dönüştürülmüş olması, sınıfların ışık ve ısı durumlarının yetersiz olmasını ifade ederlerken, olumlu görüş bildirenler sınıf ortamlarının yeterli büyüklükte olduğu, gerekli araç-gereç ve donanımın bulunduğu, ısı ve ışık açısından yeterli olduğu görüşlerini belirtmişlerdir. Alanyazında yapılan araştırmalar, öğrenme ortamının düzenlenmesinin, gerekli ısı ve ışık sağlanması ve gerekli araç-gereç ve donanımlarının bulunmasının öğrenme sürecine ilişkin olumlu etkileri bulunduğunu vurgulamaktadır (Uslu, 2001; Yapıcı ve Yapıcı; 2004).

4.2. Öğretmen Adaylarının Uygulama Sınıf Öğretmeniyle İlgili Görüşleri

Öğretmen adaylarının çoğu sınıf öğretmenlerinin adaylara uygun bir model olma açısından yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adayları sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin olumlu tutum geliştirme, kendilerine güven duyma, bu mesleği yapabilecekleri konusunda motive etme, derse hazırlanma ve sunma sürecinde model olma, bep hazırlama-uygulama ve davranış değiştirme yöntemlerini kullanma süreçlerinde yeterli bilgi ve dönütler alamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının özellikle, uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarına öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri, ilgi ve yetenekleri konusunda bilgi vermesi, ders planı hakkında bilgi vermesi, ders planının hazırlanmasında öğretmen adayıyla etkileşimde bulunması, öğretmen adayının hazırladığı ders planını ve araç-gereçleri kontrol etmesi, öğretmen adayına pekiştireçler vermesi, değerlendirme sonuçları hakkında bilgi vermesi konusunda yeterli rehberliği alamadıkları görülmektedir.

Öğretmen adaylarının yeterli dönüt alamamaları bulgusu dikkate alındığında uygulama sınıf öğretmenlerinin öğretmen adaylarına uygun ve yeterli rehberlik yapabilmeleri için yetiştirilmeleri gerektiği söylenebilir. Uygulama öğretmeni, öğretmen adayına nasıl bazı şeyleri daha etkili yapabileceğini öğretme yoluyla belirli bilgi aralıklarını doldurmasına yardım etmelidir. Öğretmen adayıyla etkili iletişim kurabilmelidir, öğretmen adayını destekleyen bir tutum içinde olmalıdır (Zachary, 2000). Bu konuda, Edward ve Collins de (1996) uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarını dinleme, genel sınıf yönetimi ve öğretimde model olma, öğretmen adayının ders uygulamasını analiz etme ve üzerinde tartışma, öğretmen adayını gözlemleme, öğretmen adayının kendi öğrenme amaçları üzerinde görüşme, öğretmen adaylarını öğretirken destekleme, sınıf olaylarına odaklanmış gözlemlerini cesaretlendirme gibi becerilere sahip olmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca uygulama öğretmeni, öğrenmeye olanak sağlamalı, kolaylaştırıcı olmalıdır. Süreç içerisinde öğrenme amaçlarına ulaşılmasını sağlamalı, bir lider ve rehber olmalıdır.

Sonuç olarak etkili bir uygulama öğretmeni, kendisini sürekli geliştiren, sınıf içi etkinlikleri öğrenci merkezli olarak organize edebilen, içeriğin seçimi ve düzenlenmesi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olan, değerlendirme ve geliştirme etkinliklerini başarılı bir biçimde uygulayabilen ve öğretmen adaylarıyla etkili iletişim kurabilen kişi olmalıdır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının meslek yaşantılarında başarılı olmalarını etkileyen en önemli faktörlerden biri nitelikli eğitim almalarıdır. Dört yıllık üniversite eğitimleri sürecinde genel kültür, meslek bilgisi ve alan bilgisi olmak üzere çeşitli dersler almaktadırlar. Bu derslerde aldıkları teorik bilgiler ile genel kültürlerini geliştirme, mesleği tanıma, mesleğe karşı olumlu tutum ve davranışlar kazanmaları hedeflenmektedir. Bu süreçte öğretmenlik uygulaması eğitim sürecinde kazanılan bilgi ve becerilerin geliştirilmesi ve uygulanmasına olanak sağlayan, aynı zamanda hem üniversitedeki öğretim elemanı hem de okuldaki öğretmen tarafından desteklenerek öğrenme sürecinin devam ettiği bir derstir. Dolayısıyla bu süreçte uygulama sınıfının özellikleri ve sınıf öğretmeninin katkıları oldukça önemlidir. Bu nedenle öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında uygulama öğretmenlerinin istekli olmasının yanı sıra, öğretmen adayına model olma ve dönüt verme konusunda yeterliliğe sahip olanlar arasından seçilmeleri önerilebilir.

Araştırma bulgularında yola çıkarak aşağıdaki önerilere yer verilebilir;

Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Uygulamanın yürütüleceği okullardaki uygulama sınıf öğretmenlerinin seçiminde istekli olan öğretmenlerin görevlendirilmesi önerilebilir.
2. Zihin engelliler öğretmenliği son sınıfında okuyan öğretmen adaylarının uygulama yapmak üzere gidecekleri okulların seçiminde uygulama yapmaya olanakları yeterli olan ve gönüllü olan okulların seçilmesi önerilebilir.
3. Uygulama yapmak üzere sınıfına gidilen uygulama sınıf öğretmenlerinin; uygulama ile ilgili ön bilgilendirme çalışmalarının seminerler şeklinde düzenlenmesi önerilebilir.
4. Uygulama yapmak üzere sınıfına gidilen uygulama sınıf öğretmenlerine; zihinsel yetersizliği bulunan çocukların eğitimlerinde kullanılan yöntem ve teknikler, günlük yaşam ve öz-bakım becerileri, bilişsel beceriler ve sosyal beceriler gibi beceri alanlarıyla ilgili son gelişmelerle ilgili olarak bilgilendirici çalışmaların yapılması önerilebilir.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Okul yöneticilerinin öğretmen adaylarına ve yürütülen uygulama programına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi önerilebilir.
2. Uygulama programının yürütüldüğü uygulama sınıf öğretmenlerinin sınıf ortamında ortaya çıkan davranış problemleriyle başa çıkma ile ilgili gereksinim duydukları destek türlerinin belirlenmesine yönelik çalışmaların yapılması önerilebilir.
3. Uygulama programının yürütüldüğü uygulama sınıf öğretmenlerinin zihinsel yetersizliği bulunan öğrencilerin eğitimlerinde kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri konusundaki gereksinimlerinin belirlenmesine yönelik çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Ceyhun, A.T. ve Çiftçi-Tekinarslan, İ. (2010). Zihinsel yetersizliği olan çocuklarla çalışan öğretmenlerde iş stresi, algılanan sosyal destek ve iş doyumu. XX. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulan bildiri, Gazi Üniversitesi, Gaziantep

Conderman, G., Morin, J. & Stephens, J. T. (2005). Special education student teachingpractices. *Preventing School Failure, 49*(3), 5-10.

Çolak, A., Acar, Ç., Kurt, O. ve Acar, G. (2002). *Özel eğitim öğretmenlerinin öğretmen adaylarının uygulama derslerindeki yeterliklerine ilişkin görüş ve önerileri*. XII. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulan bildiri, Ankara Üniversitesi, Ankara

Dedeoğlu, S., Durali, S. ve Tanrıverdi Kış, A. (2004). Özel eğitim bölümü zihin engelliler öğretmenliği anabilim dalı 3., 4. Sınıf öğrencileri ve mezunlarının kendi bölüm programları, öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri ile ilgili düşünce ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 5*(1), 47-55.

Edwards, A. ve Collion, J. (1996). *Mentoring and developing practice in primary schools: supporting student teacher learning in schools.* Buckingham-Philadelphia: Open University Press.

Özen, A., Ergenekon, Y. ve Batu, E. S. (2008). Zihin engelliler öğretmenliği adaylarının öğretmenlik uygulamasına ilişkin görüş ve önerilerinin değerlendirilmesi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 8,* 857-891.

Özyürek, M. ve Dayı, E. (2010). *Öğretmen adaylarının öğretme becerilerini edinmelerinde, ipucu ve dönüt ile sadece dönütün kullanıldığı öğretmenlik uygulamasının etkililiği,* XX. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sunulan bildiri, Gazi Üniversitesi, Gaziantep

Pavri, S. (2004). General and special education teachers' preparation needs in providing social support: A needs assessment. *Teacher Education and Special Education: The Journal of the Teacher Education Division of the Council for Exceptional Children,* 27(4), 433-443.

Uslu, Z. (2001). *Okul Deneyimi Derslerinin Öğretmen Adaylarına Etkileri.* Çağdaş Eğitim, 282, 35-39.

Yapıcı, Ş. ve M. Yapıcı. (2004). Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimi I Dersine İlişkin Görüşleri. *İlköğretim-Online,* 3(2). 54-59.

Zachary, L. J. (2000). *The mentor's guide: facilitating effective learning relationships.* San Francisco: Jossey-Bass.